

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

A1. Μετάφραση:

Με ανάλογο τρόπο (γίνονται) και οι οικοδόμοι και όλοι οι άλλοι (τεχνίτες) · δηλαδή, κατασκευάζοντας οικοδομήματα (: σπίτια) με καλό τρόπο θα γίνουν καλοί οικοδόμοι, με κακό τρόπο, όμως, κακοί. Γιατί, αν δεν ήταν έτσι τα πράγματα, καθόλου δεν θα χρειαζόταν ο δάσκαλος (: αυτός που θα διδάξει), αλλά όλοι θα ήταν καλοί ή κακοί από τη γέννησή τους (: θα γίνονταν καλοί ή κακοί από μόνοι τους). Το ίδιο λοιπόν συμβαίνει και με τις αρετές· δηλαδή πράττοντας όσα πράττουμε στη συναναστροφή μας (: στις σχέσεις, στις συναλλαγές, στη συνάφειά μας) με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε άλλοι δίκαιοι και άλλοι άδικοι, και πράττοντας όσα πράττουμε στις καταστάσεις (:περιστάσεις) που προξενούν φόβο (: έχουν μέσα τους το στοιχείο του φόβου) και συνηθίζοντας να αισθανόμαστε φόβο ή θάρρος, άλλοι γινόμαστε ανδρείοι και άλλοι δειλοί. Το ίδιο συμβαίνει και στα σχετικά με τις επιθυμίες και με την οργή (μας)· άλλοι δηλαδή γίνονται σώφρονες και πράοι, ενώ άλλοι ακόλαστοι και οργίλοι, οι πρώτοι με το να συμπεριφέρονται στις περιστάσεις αυτές με αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο και άλλοι με εκείνο τον τρόπο (: τον αντίθετο τρόπο). Και με έναν λόγο, λοιπόν, από την επανάληψη ομοίων ενεργειών διαμορφώνονται τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας (: οι έξεις μας). Γι' αυτό πρέπει να προσδίδουμε μια ορισμένη ποιότητα στις ενέργειές μας· γιατί σύμφωνα με τις διαφορές αυτών (: των ενεργειών μας) διαμορφώνονται και τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας (: οι έξεις μας).

B1. Ο Αριστοτέλης διακρίνει τα πολιτεύματα σε καλά και λιγότερο καλά δηλαδή σε υποδεέστερα και όχι σε καλά και κακά. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κακά πολιτεύματα αλλά ότι είναι όλα καλά, άλλο σε μεγαλύτερο και άλλο σε μικρότερο βαθμό. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι η λέξη «φαύλης» (που κανονικά «φαῦλος» σημαίνει κακός, ευτελής, ασήμαντος) χρησιμοποιείται εδώ με διαφορετική σημασία, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις αντιλήψεις του φιλοσόφου. Η αναφορά αυτή στη διάκριση των πολιτευμάτων φαίνεται, με την πρώτη ματιά, να μη σχετίζεται με το θέμα του κειμένου και να αποτελεί μια παρέκβαση. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν ισχύει, καθώς στόχος του φιλοσόφου είναι να συνδέσει την αξία των πολιτευμάτων με την αρετή των πολιτών.

Συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης δεν πιστεύει ότι υπάρχουν κακά πολιτεύματα, αφού πρωταρχικός στόχος όλων των νομοθετών, και άρα και των πολιτευμάτων μέσα στα οποία δρουν, είναι να κάνουν τους πολίτες ενάρετους ασκώντας τους

στην ηθική αρετή, προκειμένου να φτάσουν στον ύψιστο στόχο, την ευδαιμονία. Το κριτήριο διάκρισης των πολιτευμάτων σε καλά και λιγότερο καλά αφορά τον βαθμό επιτυχίας του έργου των νομοθετών: όσο δηλαδή πιο κοντά στον στόχο τους φτάνουν, να οδηγήσουν τους πολίτες στην ηθική αρετή, και άρα στην ευδαιμονία, τόσο πιο καλό θεωρείται και το πολίτευμα. Η διαφορά του ενός πολιτεύματος από το άλλο έγκειται στο ότι το ένα πολίτευμα οι πολίτες ασκούνται περισσότερο στην αρετή για την κατάκτηση της ηθικής αρετής (άρα και της ευδαιμονίας) ενώ στο άλλο λιγότερο. Με δύο λόγια τα πολιτεύματα διαφέρουν ως προς το βαθμό τελειότητας. Το ένα πολίτευμα βοηθά περισσότερο τους πολίτες ως προς το βαθμό τελειότητας, να ασκηθούν σωστά στα έργα της αρετής ώστε να γίνουν τελικά κάτοχοί τους, το άλλο απλώς επιτελεί το ίδιο αυτό έργο με λιγότερη επιτυχία. Κύριο έργο των νομοθετών είναι να κάνουν, με τους νόμους, τους πολίτες ηθικούς, ενάρετους, να τους σταθεροποιήσουν στον δρόμο της αρετής για να είναι και η πολιτεία αγαθή. Εντύπωση μας προκαλεί η σειρά των λέξεων στη φράση αυτή. Η κανονική σειρά θα ήταν: «διαφέρει τούτω πολιτεία αγαθή πολιτείας φαύλης». Η ανωμαλία αυτή ίσως να οφείλεται και πάλι στο γεγονός ότι τα κείμενα του Αριστοτέλη αποτελούν προσωπικές σημειώσεις, που λειτουργούσαν βοηθητικά στο έργο της διδασκαλίας. Είναι, λοιπόν, εύλογο να εντοπίζουμε σε μερικά σημεία κάποια χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου όπως η συντομία και η ελλειπτικότητα.

Γίνεται...φθείρεται...: οι έννοιες αυτές αποτελούν θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης (κι ένα έργο του Αριστοτέλη έχει τον τίτλο Περί γενέσεως και φθοράς). Κατά τον Αριστοτέλη, αυτή η διαδικασία είναι μονόδρομη: γένεση – αύξηση – τελείωση – παρακμή – φθορά. Αυτή η διαδικασία ακολουθείται και στις ηθικές αρετές. Με τρόπο επαγωγικό τονίζεται η σημασία της άσκησης που δημιουργεί το έθος, τον εθισμό. Η αρετή κατά τον Αριστοτέλη κινείται ανάμεσα στη γένεση και στη φθορά. Η γένεση συντελείται με την άσκηση. Οι άνθρωποι γίνονται αγαθοί εθιζόμενοι στα αγαθά. Αν όμως δεν εφαρμόσουν ηθικούς κανόνες, τότε γίνονται κακοί. Όπως συμβαίνει και με έναν κιθαριστή ο οποίος αν δεν εφαρμόσει τους σωστούς μουσικούς κανόνες και κάποια ειδική τεχνική, δε θα μάθει ποτέ να παίζει κιθάρα, όσο και να προσπαθεί.

«ἔξις»>>: Στην ενότητα αυτή εμφανίζεται μια νέα έννοια, η «ἔξις». Η λέξη αυτή ετυμολογικά παράγεται από το θέμα του μέλλοντα του ρήματος «ἔχω» και συγκεκριμένα από το σεχ- < heχ- < ἔχ + την παραγωγική κατάληξη –σις, η οποία δηλώνει ενέργεια. Αρχική σημασία της λέξης είναι το να κατέχει κανείς συνέχεια κάτι που έχει αποκτήσει. Για τον Αριστοτέλη η λέξη απέκτησε ηθικό περιεχόμενο: είναι τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας, που αποκτιούνται με

την επίμονη άσκηση και την επανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών. Οι «έξεις» είναι ένα από τα «γινόμενα έν τῇ ψυχῇ». Τα άλλα δύο είναι τα πάθη και οι δυνάμεις. Πάθη (π.χ. επιθυμία, οργή, φόβος, χαρά, φιλία, μίσος) είναι όσα έχουν ως αποτέλεσμα την ευχαρίστηση ή τη δυσαρέσκεια. Η καλή ή η κακή στάση που παίρνουμε απέναντι στα πάθη, είναι έξις. Επομένως, η ποιότητα των ενεργειών απέναντι στα πάθη καθορίζει την μορφή των έξεων. Οι έξεις με την σειρά τους διαμορφώνουν τον χαρακτήρα του ανθρώπου.

Οι δυνάμεις είναι οι δυνατότητες συμμετοχής στα πάθη, οι οποίες δεν αρκούν από μόνες τους για να χαρακτηριστεί κανείς καλός ή κακός, αλλά πρέπει να γίνουν μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα του. Τα μόνιμα αυτά στοιχεία αποκτιούνται με την επανάληψη μιας πράξης, που συνιστά την «έξιν». Ακριβώς ότι η «έξις» απορρέει από εθισμό και δεν είναι κάτι έμφυτο φαίνεται και από τη χρήση του ρήματος «γίνονται», το οποίο δείχνει ότι η «έξις» προκύπτει μέσα από μία διαδικασία, από ένα βαθμιαίο τρόπο διαμόρφωσής της και κατάκτησής της από τον άνθρωπο. Σήμερα η λέξη έχει αποκτήσει ψυχολογικό περιεχόμενο και είναι η συνήθεια ως αποτέλεσμα επανάληψης, μάθησης ή συνεχούς επίδρασης του ίδιου παράγοντα.

B2. Ο Αριστοτέλης προκειμένου να επιτύχει σύνδεση με όσα ανέφερε παραπάνω αναφορικά με τις τέχνες χρησιμοποιεί το επίρρημα «οὔτω» καθώς και το σύνδεσμο «δή». Η μέθοδος που επιλέγεται είναι η αναλογική, ώστε να καταστεί φανερή η βασική του θέση ότι δηλαδή η πολιτική αρετή διδάσκεται. Όπως κάποιος μαθαίνει μια τέχνη με την άσκηση, έτσι μαθαίνει και την αρετή επαναλαμβάνοντας «όμοιες ενέργειες». Ο κιθαριστής μαθαίνει κιθάρα αν ακολουθεί τους μουσικούς κανόνες και ασκείται πολλές φορές. Το ίδιο συμβαίνει και με τους ανθρώπους, γίνονται δίκαιοι κάνοντας δίκαιες πράξεις, σώφρονες, πράοι ή ακόλαστοι, οργίλοι κλπ. επαναλαμβάνοντας όμοιες ενέργειες και στο τέλος οριστικοποιούνται και διαμορφώνουν τον χαρακτήρα τους. Για ακόμη μια φορά ο Αριστοτέλης παραθέτει και παραδείγματα που αντλεί εδώ από διάφορους τομείς συμπεριφοράς του ανθρώπου, για να καταλήξει ότι τα μόνιμα στοιχεία του χαρακτήρα μας προκύπτουν από την επανάληψη όμοιων ενεργειών. Η αντίθεση αποτελεί το βασικό εκφραστικό μέσο στήριξης της θέσης του. Ο ένας τρόπος συμπεριφοράς του ανθρώπου οδηγεί στην κατάκτηση των ηθικών αρετών ενώ ο άλλος όχι. Συγκεκριμένα, στη συναναστροφή μας με τους άλλους ανθρώπους, αν ακολουθήσουμε τον έναν τρόπο συμπεριφοράς γινόμαστε δίκαιοι, ενώ αν ακολουθήσουμε τον άλλο, γινόμαστε άδικοι. Σε όσα προξενούν φόβο, άλλοι συνηθίζοντας να δείχνουν

θάρρος γίνονται ανδρείοι, ενώ άλλοι συνηθίζοντας να φοβούνται γίνονται δειλοί. Σχετικά με τις επιθυμίες άλλοι ακολουθώντας τον ένα τρόπο συμπεριφοράς ξεφεύγουν τα όρια του μέτρου γίνονται ακόλαστοι. Σχετικά με όσα προξενούν οργή, άλλοι ακολουθώντας τον άλλο τρόπο συμπεριφοράς τα αντιμετωπίζουν με πραότητα, ενώ άλλοι ακολουθώντας την αντίθετη συμπεριφορά γίνονται οργίλοι και ξεσπούν.

B3. Η απάντηση βρίσκεται στο σχολικό βιβλίο : σελ. 128 : «Ένας τέτοιος λόγιος... του Πλάτωνα).»

B 4.

γηγενής → γινόμενον

έσθλος → ἔσσονται

μισαλλοδοξία → συναλλάγμασι

δέος → δεῖ

στρεβλός → ἀναστρέφεσθαι

Γ1. Ικανοποιητική απόδειξη μου φαίνεται, είπα εγώ πως φέρνεις, ότι δεν είναι αυτή η τέχνη των λογοποιών την οποία, αν αποκτήσει κάποιος, θα μπορούσε να είναι ευτυχισμένος. Παρόλο (αν και) που εγώ πίστευα πως εδώ κάπου θα εμφανιζόταν η επιστήμη, την οποία βέβαια ανέκαθεν ζητούμε. Γιατί βέβαια και οι ίδιοι οι λογοποιοί, όταν τους συγχρωτίζομαι, πολύ σοφοί μου φαίνονται, Κλεινία, και η ίδια η τέχνη τους μου φαίνεται υπέροχη και υψηλή. Και καθόλου παράξενο δεν είναι αυτό. Γιατί είναι μέρος της τέχνης (των μάγων) λίγο κατώτερης από εκείνης της τέχνης των λογοποιών. Δηλαδή από τη μία η τέχνη των μάγων είναι το γήτεμα και των φιδιών και των σφαλαγγιών και των σκορπιών και των άλλων θηρίων και νοσημάτων και από την άλλη (η τέχνη) των δικαστών και των συμμετεχόντων στην εκκλησία του δήμου και του υπόλοιπου πλήθους, τυχαία αποτελεί και γήτεμα και παρηγοριά.

Γ 2.

φάτε

εὐδαιμον

ἐκτῶ

ὤθη

τινῶν

πεφάνθω

παλαιότερον

τύχοιεν

κήλησι

έσομέναις

Γ3. α.

μοι: δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου από το δοκεῖς

εὐδαίμων: κατηγορούμενο στο υποκείμενο τις από το συνδετικό ρήμα εἶη

ἦν: αντικείμενο στο ρήμα ζητοῦμεν

ἐκείνης: γενική συγκριτική (ως β'όρος σύγκρισης) από το ὑποδεεστέρα

οὔσα: κατηγορηματική μετοχή συνημμένη στα υποκείμενα του ρήματος (κήλησις και παραμυθία) από το τυγχάνει

β. υποθετική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, τις.

Αναλύεται σε δευτερεύουσα υποθετική πρόταση, **εἰ κτήσαιτο**, διότι αποτελεί λανθάνοντα υποθετικό λόγο με απόδοση το ρήμα της κύριας πρότασης, **ἂν εἶη** (δυνητική ευκτική) και δηλώνει **την απλή σκέψη του λέγοντος**.

Φιλολογική Ομάδα Φροντιστηρίου Άλμα

Βλάσση Δήμητρα

Βλάσση Ιωάννα

Βόλλαρη Ξακουστή

Λούπη Βιβή

Παναγιωτοπούλου Όλγα

Παναγοπούλου Πένη

Πανοπούλου Ιωάννα

Παπαδόπουλος Σάκης

Τσουκαλά Αναστασία